

EUNOMIA

Alias Pyrrho

EUNOMIA

Een humane economie en democratie.

*Voor Dim, Melle, Miel, Benthe, Fedde,
hun kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen.*

Schrijver: Alias Pyrrho
Coverontwerp: Yan Krikke
ISBN: 9789402142525
© Alias Pyrrho 2015

Inhoud

- 7 Inleiding
- 9 Een grondbeginsel voor Eunomia.
- 12 Een cel van zelfvoorziening.
- 14 Het ontkoppelen van financiën.
- 17 Ruilen van tijd in plaat van geld.
- 19 De publieke en private sector.
- 22 Geld is belastend en overbodig.
- 23 Wat vervalt er allemaal in Eunomia?
- 24 Maximale consumptie voor iedereen.
- 27 Het overwinnen van twee gevoeligheden.
- 30 De prikkels die mensen motiveren.
- 31 Drie voorwaarden voor realisering.
- 35 Een economie zonder schaarste.
- 35 Cruciaal is de importcompensatie.
- 37 Een ver doorgevoerde robotisering.
- 39 Vrije consumptie tot een maximum.
- 42 Een goed beheersbare economie.
- 44 Een duurzame circulaire economie.
- 45 De ecologische voetafdruk serieus nemen.
- 45 Een gezonde psychologische sfeer.
- 46 Einde aan de schuldeneconomie.
- 47 Een afgestemde biotoop op het fenotype.
- 48 Alle kans voor het particulier initiatief.
- 49 Het rijk van de noodzaak en de vrijheid.
- 50 Iedereen kan aan het werk blijven.
- 52 Naar een Nieuwe Digitale Democratie.
- 52 Een gedeelde verantwoordelijkheid.
- 53 Een rechtsstaat met veel vrijheid.
- 54 De humanitaire kant van het privébezit.
- 55 Wat is de grens aan het privébezit?
- 55 Een maximale verzadigingsgraad.
- 57 Zit er geen einde aan maximale wensen?
- 57 Eigen belang en de hang naar hebzucht.
- 58 Is maximalisatie geen utopische idee-fixe?

- 61 Schaarste is toch nooit weg te nemen?
- 61 Werken in een natuurlijke balans.
- 63 Een afgewogen utiliteitsprincipe.
- 64 Gelijkheid van waarden is bevrijdend.
- 65 De talloze voordelen van Eunomia.

- 68 De strijd tussen efficiëntie en ethiek.**
- 96 Drie beangstigende blinde vlekken.
- 99 Negatieve kapitalistische externaliteiten.**
- 100 Van voorspoed naar een catastrofe.
- 104 De groeiende kloof tussen arm en rijk.
- 105 Schaalvergroting en instabiliteit.
- 109 Corruptie, fraude, en bedrog.
- 111 Innovatie, robotisering en werkloosheid.
- 113 Verknooptheid, winst en ethiek.
- 115 Faillissementen, schulden en dierenleed.
- 116 Overdaad, obesitas en commissarissen.
- 118 Burn-out, verslaving en onveiligheid.
- 119 Geldzucht, wapenhandel en criminaliteit.
- 120 Overmacht en kwaliteit van het leven.
- 121 Het kapitalisme schiet humanitair tekort.
- 122 Kapitalisme is een stochastisch systeem.
- 123 De totale inkapseling in het systeem.
- 127 De waarde van vrije wetenschappen.
- 127 Humaniteit is niet alleen schone energie.

- 129 Een humane economie en democratie.**
- 129 Humaniteit en de rechten van de mens.
- 132 Enkele revolutionaire sprongen.
- 132 Hoe realistisch is de haalbaarheid?
- 136 Een Nieuwe Digitale Democratie.
- 137 Beheersbaarheid en kwalitatieve productie.
- 137 Geen nieuwe aanzet tot nationalisme.
- 137 Wat zijn de voornaamste motivaties?
- 138 De biotoop is sturend voor het gedrag.
- 140 Studies en alternatieven.

Inleiding

Dit boek heeft twee voorgangers gehad: Eunomia, een concept essay over een utopische economie en democratie (2014). Daarna in 2015 een boek met de titel: Van kapitalisme naar een duurzame economie. Met als ondertitel: Een kans voor Nederland als gidslaan. Het boek over duurzaamheid beschrijft de historische culturele ontwikkeling die uitmondt in het huidige kapitalisme, met positieve en vooral negatieve bijwerkingen. En nu, in dit boek, het verder uitgewerkte concept van de eerdere twee boeken met een accent op humaniteit in: Eunomia. Een humane economie en democratie.

Bij duurzaamheid gaat de concentratie naar de planeet, de ecologie, het klimaat, de grondstoffen en het productontwerp, geschikt voor de circulatie van geproduceerde goederen. Het richtpunt op humaniteit gaat verder dan de duurzaamheid van grondstoffen, producten en de methoden van produceren, maar om de duurzaamheid en kwaliteit van de economie zelf, als systeem. Het gaat om een radicale wending in de economie. Met de stelling: dat de mens is er niet is voor de economie, maar dat de economie er is voor de mens. Deze eenvoudige omkering heeft verstrekkende humane en duurzame gevolgen voor het leven op aarde in de nabije toekomst, indien deze economie wordt toegepast.

We hebben een probleem dat wel eens extreem moeilijk zou kunnen zijn en we weten niet hoeveel de tijd we nog hebben om het op te lossen, terwijl het goed mogelijk is dat de hele toekomst van de mensheid ervan afhangt.

Eunomia (Grieks: Εὐνομία; betekenis: goede orde, goede regering) Wat gepresenteerd wordt is een nieuw concept voor een economie. Het is een economie die in veel opzichten bijzonder gunstig afwijkt van de vrijmarkteconomie, het socialisme en het communisme. Deze economie, 'Eunomia' is humaner, beheersbaarder en duurzamer. Het is een economisch systeem dat mogelijk is geworden door de stand van de wetenschap, de technologie, het internet en de globalisering. Daarom is het een economie die alleen daar praktisch uitvoerbaar en levensvatbaar is waar de wetenschappen en het wetenschappelijk onderwijs op dit moment een hoog niveau heeft bereikt. En waar de technologie in productiemiddelen met vergaande automatisering en robotisering een substantiële vlucht heeft genomen in alle schakels van het productieproces. In een land of gebied waar de toepassing van internet voor bijna honderd procent is ingevoerd om een nieuwe digitale democratie gestalte te geven en waar de productiestromen zover zijn geïnstitutioneerd dat de internationale uitvoer minstens een derde van het bbp bedraagt. Er zijn maar enkele landen ter wereld die aan deze kwalificaties voldoen, waaronder Nederland.

Wat maakt deze humane economie en democratie zo aantrekkelijk? Het antwoord daarop vraagt om een uitgebreide beschrijving die de resterende bladzijden van dit boek zal beslaan. Maar heel in het kort: geen werkloosheid meer, geen faillissementen, veel minder misdaad en fraude en een hoog welvaartsniveau voor een ieder met veel vrije tijd. Daarnaast geeft dit humane en duurzame economisch systeem een adequaat antwoord op de milieuproblematiek met het invoeren van duurzame productie, een betere gezondheidszorg en onderwijs. Het is een economie die gericht is op een maximale consumptie, maar

met een accent op minder in plaats van meer, geen groei maar krimp van productie is het streven, behalve op de vrij besteedbare tijd en de beleving van cultuur. Dit klinkt misschien wat tegenstrijdig maar we zullen het uitgebreid toelichten. Deze economie wordt ondersteund door een digitale democratie die een grotere betrokkenheid met de productie en het algemeen welbevinden mogelijk maakt. Dit alles gaan we nader verklaren, te beginnen met enkele grondbeginselen. Een humane economie zou zich met het 'humane' afzetten tegen het kapitalisme en ook het communisme. Terwijl de grondslag van het communisme uiterst humaan was in een periode dat uitbuiting van arbeiders door kapitaalkrachtige ondernemers eerder een regel dan uitzondering was. Maar in de centraal geleide economie van het communisme verdween het individu waarmee de humaniteit voor de enkeling verloren ging. Het kapitalisme heeft zijn basis in een humaan idee om het vrije initiatief van individuen te stimuleren. Gelijke kansen voor een ieder was het humane speelveld en de prikkel in de vooruitgang een gegeven dat bij nader inzien toch niet zo humaan bleek, omdat kansen nooit gelijk zijn. Er zijn lichamelijke en mentale verschillen tussen mensen, maar ook omgevingsfactoren en situaties zijn zelden gelijk. Zodat er geluksvogels en pechvogels zijn, waarvan de gelukkigen het vrije initiatief blijven promoten ten koste van de kansarmen. In dit opzicht is dit kapitalisme niet zo humaan, hoewel het systeem globaal gezien veel welvaart heeft gebracht. In Eunomia kan er eenvoudig geen uitbuiting bestaan omdat een ieder gelijk is in de mate van het geven van input in de economie en het profiteren van de output. Ook de kansen voor initiatieven zijn voor iedereen aanwezig, dus niet alleen voor de gedreven entrepreneur, maar ook consumenten, wetenschappers, uitvinders, designers of de overheid kunnen met initiatieven komen. Deze volle breedte aan mogelijke betrokkenheid bij de economie, maakt het systeem heel humaan. Maar dit is nog lang niet alles, menselijkheid en onmenselijkheid kunnen direct door economische systemen of de politiek bevoordeeld of benadeeld worden maar ook indirect zijn er genoeg inherente bijwerkingen (externaliteiten) die de humaniteit van een economie versterken of verzwakken. We gaan er uitgebreid op in.

Een grondbeginsel voor Eunomia.

Het centrale grondbeginsel voor de samenleving in Eunomia zijn de overeenkomsten en verschillen van de mens. Ofwel, waar mensen aan elkaar gelijk zijn en waarin ze verschillen. De genetische verhouding is voor elk mens globaal 1 op 1000, wat inhoudt dat de genen die de menselijke soort vertegenwoordigen veruit de individuele karakteristieken overtreffen. In de vrije markt ligt het accent op het uitbuiten van die persoonlijke verschillen, maar wel gericht op de positieve karakteristieken, zoals intelligentie, inzicht, doorzettingsvermogen, durf, waar de negatieve karakteristieken onder kunnen lijden. In het communisme ligt, of lag het accent op het behoud van de soort, met basisvoorzieningen zoals voldoende voedsel voor iedereen, waardoor de persoonlijke karakteristieken verloren gingen. In Eunomia splitst het noodzakelijke en het belang van de individualiteit zich op volgens het DNA model. Dat wil zeggen, op datgene wat we allen gemeen hebben als menselijke soort, dus onze basisbehoeften aan voedsel, voortplanting en veiligheid, met als doel vrijheid te schenken los van de economie. Dit wordt door Karl Marx in 'Das Kapital' het rijk van de noodzaak en het rijk van de vrijheid genoemd. Hij schreef: *'Aan gene zijde van het rijk van de noodzaak begint de ontwikkeling der menselijke krachten die geen ander doel dient dan zichzelf, het ware rijk der vrijheid, dat echter slechts kan opbloeien op het fundament van het rijk van de noodzaak.'* De humaniteit schuilt in dit citaat vooral in het besef dat het leven meer is dan produceren en consumeren. Dat een economie geen last maar een lust moet zijn voor de deelnemers daarin; een mechanisme dat vrijheid voor de mens bewerkt. Dat betekent voor een humane economie, dat deze minder tijd, aandacht en inspanning nodig heeft, zodat er meer tijd vrijkomt voor het gezinsleven, de natuur, vrienden en de cultuur, zoals de beleving van kunst en vermaak. Met andere woorden: De verschillen van mens tot mens komen in Eunomia volledig tot z'n recht in het rijk van de vrijheid. Het is de vrije tijd waarin het leven zich gaat afspelen. De economie van de noodzaak concentreert zich naar haar aard op de grote getallen, de gezamenlijke behoeften, datgene wat we allen aan materiele goederen en sociale diensten willen of wensen. Die economie gaat naar de zijlijn van het

leven en wordt als zuurstof die we inademen. Het vrije leven is echter het leven waar het om gaat. Daar krijgen de verschillen van de mens veel meer tijd en expressiemogelijkheden. In het huidige kapitalisme worden mensen volledig beheerst door hun baan, vanaf het opstaan tot het naar bed gaan, waar men veelal nog ligt te piekeren over de werkdag van morgen. Vrijheid wordt afgeknepen tot de weekenden, vakanties en hobby's in de avonduren. De concentratie op de waarde van het leven en de noodzakelijke, maar geringe inspanning, voor de economie is de belangrijkste humanistische kwaliteit van Eunomia. We kunnen de rijken op deze aarde vragen hoe het is om veel te kunnen kiezen maar weinig strikt te moeten doen. Het antwoord op deze comfortabele positie is niet moeilijk te raden. Nog een belangrijk humaan aspect in Eunomia is de medezeggenschap. Niet alleen wat persoonlijk aan talent en inspanning de economie ingebracht is, is een waarde die voldoening kan geven, maar ook wat een persoon over producten en diensten te zeggen heeft. De individuele stem in Eunomia reikt veel verder dan in de sociaaleconomische staten zoals Zweden of Finland en Nederland door instituties als vakbonden, of ondernemingsraden. Dat komt omdat de democratie in Eunomia verder reikt en tot binnen de economie werkzaam is op diensten- en productniveau. Wat wel of niet geproduceerd wordt is een stemmingsresultaat dat telkens weer bijgesteld kan worden naar boven, naar beneden of iets anders. De persoonlijke stem komt ook meer tot uiting, doordat de beschikbaarheid van het arbeidspotentieel ten opzichte van de productiecapaciteit vele malen ruimer is, zodat mensen het werk kunnen kiezen wat hen inspireert. Dit roept veel vragen op die we uiteraard gaan beantwoorden. Het gaat er eerst om te benadrukken hoe humaan deze economie is. Een hoeveel kwalijke bijwerkingen van de vrije markteconomie worden uitgesloten, zoals stress, depressiviteit bij werkloosheid of faillissementen, ergernissen door fraude en omkoping, armoede en de vele vormen van misdaad zoals vrouwenhandel of drughandel. Hiermee scheppen we al een samenleving die het onderzoeken waard is en die een duurzaam karakter draagt waar weinig problemen zich ophopen, zoals thans het milieu dat door CO₂-uitstoot wereldwijd bedreigt wordt met een klimaatramp. Een substantiële bijdrage aan de ecologische voetafdruk

door een duurzame productie wordt in Eunomia niet belast door een winst- en verliesrekening. Zodat een daadwerkelijke vermindering van uitstoot eenvoudig, zonder problemen haalbaar is en daarbij leveren we een navolgbaar model voor een wereldwijde duurzame economie, wat misschien wel de belangrijkste humanitaire bijdrage van Eunomia is.

Een cel van zelfvoorziening.

Vraag en aanbod zijn van elkaar afhankelijk. Is er geen vraag dan is een aanbod overbodig. Is er geen aanbod dan leidt de vraag tot niets. De vrije markt zet zwaar in op de aanbodzijde, de producenten. De vraagzijde kan in principe alle bedrijven en consumenten ter wereld omvatten, zodat de afzet in een minder groot probleem is dan het produceren van aanbod. En ruimte in de vraagzijde, ofwel de afzet, is essentieel in het vrije marktsysteem, want meer omzet is veelal meer winst. En meer winst is nodig om te groeien door investeringen, zodat nog meer aanbod nog meer winst oplevert. Expansie is het succes-scenario van alle landen die economische groei weten te realiseren. Dit onverzadigbare meer-en-meer-programma van het kapitalisme wordt in Eunomia gestopt en omgezet in een verzadigingsprogramma van genoeg is genoeg. De vraag die direct opkomt is: (1) hoe kom je tot een genoeg, en (2): wie of wat bepaalt wat genoeg is? Wat genoeg is dat bepaalt de vraag; dat kan, omdat de vraagzijde begrensd wordt. Hoe? Daar komen we natuurlijk op terug. Eerst iets anders, wat nodig is om een revolutionaire omwenteling in het denken over economie voorstelbaar te maken. Vraag en aanbod sloten van oudsher nooit op elkaar aan. Voor vis had je een zee, een meer of een rivier nodig, voor huizen een bepaalde steensoort, voor graan of groente vruchtbare aarde. Sommige gebieden hadden ijzererts of koper in de grond, in sommige klimaten groeide sinaasappelbomen en kokospalmen; weer andere gebieden hadden zoveel graslanden dat de veestapel voor consumptie in eigen land te veel opbracht, zodat voor het overige vlees en de zuivelproducten buiten de landsgrenzen afzetmarkten werden gezocht. De huidige economie is op dit uitermate onevenwichtige en internationaal verspreide aanbod gebaseerd en uitgegroeid tot een

globaliserende markt, met een onnoemelijke hoeveelheid transportbewegingen van vrachtwagens, intensieve scheepvaart met containers, railvervoer en vliegverkeer. Nu is de kern van Eunomia's humane economie om deze onevenwichtige afhankelijkheid op te heffen met een zelfvoorzienend model dat steunt op wetenschap en technologie. Het de bedoeling te komen tot een afgeronde cel waarin geen tekort en ook geen overschot meer voorkomt. Het heeft te maken met een nauwkeurige inventarisatie alle bestaande productiemiddelen en wetenschappelijke en/of technologische mogelijkheden binnen een bepaald gebied met een output die voldoet aan de gewenste vraag. Dit schreeuwt natuurlijk om de nodig toelichting, met de concrete vraag of dit ook realistisch haalbaar is. Deze cel-constructie van afgerond aanbod op een afgeronde vraag heeft vergaande consequenties, met tal van buitengewone voordelen. We gaan er dieper op in.

Wanneer een economie zelfvoorzienend is dan heeft het geen import nodig en produceert het zoveel als genoeg is voor zichzelf, zodat er niets voor de export overblijft. Een land als Nederland importeert aanzienlijk minder dan het uitvoert. Dat betekent dat de import vervangen moet worden door eigen producties en dat de capaciteit die afgestemd is op het exporteren sterk gereduceerd kan worden. De producenten hoeven slechts te voldoen aan de vraag binnen de economische cel. Door deze positie ontstaat er een onafhankelijkheid die ruimte biedt voor de nodige voorzieningen en het afschaffen van voorzieningen die eigenlijk onnodig of eerder belastend zijn. Binnen die zelfvoorziening is het mogelijk en zelfs wenselijk het geld af te schaffen. Deze revolutionaire maatregel, het kapitaal in productiemiddelen verlossen van zijn financiële tegenwaarde, heeft geweldige gevolgen voor de productiecapaciteit. Dat betekent dat alles wat zich primair en secundair met geld bezig houdt kan vervallen, zodat hele sectoren overbodig worden en er een ruim overschot aan personele krachten beschikbaar komt. In de huidige economie is geld de spil waar alles om draait en is het financiële bolwerk niet weg te denken. Zodat miljoenen mensen zich dagelijks bezig houden met activiteiten die op de keper beschouwd volkomen onnodig of zelf onzinnig zijn en die niets bijdragen aan wat we nodig hebben. Geld kan je niet eten,

geld kan je niet gezond maken, in geld kan je je niet vervoeren en kun je niet wonen. Wat we nodig hebben is gezond voedsel, medicijnen bij ongeval of ziekte en een fiets, bus, trein of auto om je te verplaatsen en een huis waarin je je thuis voelt, naast nog een reeks spullen die naast het voldoen aan noodzakelijke behoeften het leven aangenaam maken. De belastende schakel van het geld kan er gewoon tussenuit. Menig econoom raakt hier helemaal de weg kwijt, want hoe kunnen bedrijven nog investeren? Hoe betaal je belasting? Waar betaal je de uitkeringen voor werklozen dan van? Hoe maak je dan winst? En hoe ontwikkel je koopkracht? Andere sceptici barsten in lachen uit en roepen: Wie betaalt de verzekeringen? Wie de pensioenpremie? En de brandstof voor de auto? Antwoord: allemaal niet nodig.

Het ontkoppelen van financiën.

De voordelen van het wegsnijden van financiën uit een samenleving zijn talrijk. Vooreerst komt er bijna een derde tot de helft van het arbeidspotentieel vrij voor banen die er echt toe doen. Meer mensen verdeeld over de resterende banen betekent kortere werktijden en meer vrije tijd. Als belastingen niet meer nodig zijn, banken sluiten, verzekeringen ophouden te bestaan, beurzen dicht gaan, accountantskantoren en alle andere financiële instellingen overbodig zijn, en elke handelsonderneming evenals elke commerciële activiteit vervalt, zodat ook elke kassa weg kan en elk kasboek of jaarrekening verleden tijd wordt, dan houden we alleen het nuttige, bruikbare of tastbare product en de dienst over. Dat zijn de producten en diensten die we graag wensen. Dat is het eerste voordeel. Een tweede voordeel naast een kortere werktijd voor een ieder, is de vereenvoudiging en het overzicht wat betreft de stabiliteit van de economie. De crises die de laatste honderd jaar de economie hebben getroffen waren zo goed als allemaal het gevolg van de onbeheersbaarheid van het geld door financiële onevenwichtigheid en meer recent door onbegrijpelijke financiële producten. De waarde van geld kan verdampen of virtueel stijgen tot zeepbellen die gedoemd zijn uit elkaar te spatten. Menig pensioenfonds heeft al plotseling een miljoen aan verlies te verwerken gehad. Het derde voordeel is dat we een resolute streep strekken door

het onaanvaardbare verschil tussen arm en rijk, tussen de kansrijke mensen en kansarmen. Geldhandel is de meest lucratieve winstmaker gebleken zodat rijken steeds rijker worden, omdat ze over liquide middelen bezitten die ze met hoge rentepercentages rendabel kunnen maken. Het vierde voordeel is een maatschappij met veel minder misdaad. Drugshandel, vrouwenhandel, overvallen, inbraken en elke andere criminele activiteit heeft het geld als het enige motief. Haal het geld weg en we belanden in een veiliger en zorgelozer samenleving. Het vijfde en misschien wel belangrijkste voordeel is een betere bestuurbaarheid en inzet van duurzame producties om het klimaat te ontlasten. Een circulaire economie kan het beste functioneren als de winst- en verliesrekening niet meer ter zake doet. Deze vijf voordelen van deze economie zullen we elk op zich verder nader uitwerken om de humanitaire gevolgen van deze maatregelen te benadrukken.

Wat het eerste voordeel betreft, het afschaffen van geld, het volgende: Hoeveel banen er verloren gaan en hoeveel arbeidskrachten daardoor gewonnen worden is nog moeilijk te berekenen: In Nederland zou het CBS een eind komen, maar uiteindelijk is het niet te berekenen, dan alleen bij benadering, hoeveel banen er vrij komen. Niet alleen heeft de overheid honderden ambtenaren op het ministerie van financiën en economische zaken, alle sociale uitkeringsinstanties en financiële instellingen vervallen, zoals banken, beurzen, beleggingsinstanties, pensioeninstellingen, verzekeraars en accountantskantoren. Als het daarbij zou blijven zou het nog te berekenen zijn, maar omdat ook elke handelsactiviteit en commerciële dienst wegvalt, van verkoper tot marketeer en van commercieel directeur tot boekhouder en kassière wordt de berekening ondoenlijk. Daarbij moet de prijsconcurrerende handel evenals een deel van de detailhandel, met hun administrateurs opgeteld worden, want die vervallen eveneens. Bij elkaar een som, waarvan alleen gezegd kan worden dat het rond een derde tot de helft van alle banen zal uitkomen. Al die handen en hoofden kunnen in Eunomia voor de productie van noodzakelijke en gewenste producten of diensten worden ingezet, want er zijn geen loonkosten.